

Bildbang

Lärarhandledning

1. Snyggt!

Om programserien

Tv-serien Bildbang består av fyra avsnitt, om vardera 15 minuter, som kretsar kring både de intryck bilder gör på oss och kring skapande av bilder. Bildbangs målgrupp är 9-åriga barn, men programmen kan passa såväl yngre som äldre.

Skapande och analys går hand i hand i programmen. I varje avsnitt finns en workshop där ett barn skapar tillsammans med en vuxen bildkonstnär och får konkreta tips på material, teknik och metoder för att komma vidare i sitt lärande. Varje avsnitt innehåller konsthistoria och medie- och informationskunskap inom bildämnet.

Om de fyra avsnitten

De fyra avsnitten har teman efter känslor som bilder och filmer kan väcka – snyggt, läskigt, proffsigt och bildbevis. I varje avsnitt finns en inledning som luras och i slutet får vi veta vilka knep som användes för att lura tittaren. Tanken är inte att man ska göra samma sak i klassrummet, utan att visa vanliga trix som används inom film, foto och tv. I varje program finns även en workshop där barnen som medverkar får vara delaktiga i skapande.

LÄRANDEMÅL FÖR RESPEKTIVE AVSNITT

Avsnitt 1: Snyggt!

Att lära sig tre saker som höjer kvaliteten på bilder i foto och film:

- Sätta ljus på ett enkelt sätt.
- Filma medvetet, med variation av täta bilder och vida bilder.
- Filma medvetet, med val av olika bildvinklar.

Del 2: Läskigt!

Att göra bildmanus och uppmärksamma dramaturgi i termer av vändpunkter och överraskningar.

Del 3: Proffsigt!

- Att måla skuggor och ljus genom att betrakta hur något ser ut.
- Att skissa utan krav på resultat, för att komma loss och våga.

Del 4: Bildbevis!

Bildens syfte:

- Att bilder har olika syften.
- Att olika bilder väcker olika känslor.

Vanliga syften är att skapa behagliga känslor, eller att väcka oro och obehag.

Källkritik av bilder:

- Att ställa frågor om bilden med hjälp av frågeorden: *Vem? Var? När? Varför? och Hur?*

Syfte och mål

Barn skapar idag bilder på många sätt, i skolan och på fritiden. De filmar, fotar, ritar, målar och publicerar även bilder genom sociala medier. De är både skapare av bilder och exponerade för bilder i en omfattning som tidigare generationer inte har varit. Lärandemålen för programserien handlar om att utveckla barnens hantverkskunnande och deras visuella läskunnighet. Bildbang tar upp att måla, rita, filma och fotografera. Syftet med programserien är att

- ge inspiration till att skapa
- ge konkreta kunskaper om bildskapande
- ge verktyg för bildanalys och bildkritiskt tänkande.

Utgångspunkten för serien är att man lär sig att analysera genom att skapa – och att man lär sig att skapa genom att analysera. Seriens centrala begrepp är både bildanalytiska (tänka, prata) och hantverksmässiga (titta, göra, uppleva).

Ytterligare en grundpelare för serien handlar om barnsyn och kunskapssyn. Lärandet bygger på barnens nyfikenhet och egna drivkrafter. Att skapa är också att uttrycka sig, att utforska sina egna bildvärldar och vad det är man vill uttrycka. De estetiska ämnena tränar förmågan att värdera utan att rangordna, en grundläggande kompetens för allt lärande. Begrepp som ”rätt och fel” är underordnat pröva, leka, göra, utforska och reflektera.

KOPPLING TILL LGR11 I ÄMNET BILD, ÅRSKURS 1-3

Bildframställning

- Framställning av berättande bilder, till exempel sagobilder.
- Teckning, måleri, modellering och konstruktion.
- Fotografering och överföring av bilder med hjälp av datorprogram.

Redskap för bildframställning

- Olika element som bygger upp en bild: färg, form, linje, yta samt för- och bakgrund.
- Några verktyg för teckning, måleri, modellering, konstruktioner och fotografering och hur dessa benämns.
- Plana och formbara material, till exempel papper, lera, gips och naturmaterial och hur dessa kan användas i olika bildarbeten.

Bildanalys

- Informativa bilder, till exempel läroboksbilder och hur de är utformade och fungerar.
- Historiska och samtida bilder och vad bilderna berättar, till exempel dokumentära bilder från hemorten och konstbilder.

Konsthistoriska bilder

Kulturella referenser hör till vårt gemensamma arv. Diskussionen pågår ständigt inom både bild och litteratur om skolan borde förmedla en kanon, och hur den i så fall ska formuleras. Finns det ett antal böcker och konstverk som alla elever ska känna till? Risken finns att vi medvetet eller ej förmedlar normer som begränsar i stället för öppnar upp.

I serien visas bilder från alla kontinenter, gjorda under ett tidsspann på 17 000 år. I samtalen kring dessa bilder kan man närma sig frågor som:

1. Vad gör/har gjort att vissa bilder sprids över världen och betraktas som betydelsefulla?
2. Vad menas med att ett konstverk är bra?
3. Om man gör ett urval av bilder som ska representera värden som "god konst" – vad blir synliggjort och vad blir inte synliggjort?

Material & verktyg

FÖRSLAG PÅ MATERIAL OCH VERKTYG FÖR ATT MÅLA

- Akrylfärger / gouachefärger (eller annan flytande vattenbaserad färg)
- Papperstallrikar
- Lite tjockare pappbitar att använda som spatel
- Penslar av olika storlek
- Små skumgummirollers
- "Duttar" i skumgummi (runda med träskaft)
- Svamp alternativt ihopknölat hushållspapper att "dutta" med
- Billig pannå
- Uppspänd bomullsduk
- Föremål med enkla former och intressant struktur/yta, till exempel frukter och grönsaker

FÖRSLAG PÅ MATERIAL OCH VERKTYG FÖR ATT FOTA OCH FILMA

Det finns många sätt att fota och filma, från de allra enklaste till mer komplicerade. Gå igenom utrustning och välj verktyg som fungerar för er innan ni provar att filma och fota. Börja enkelt!

Val av kamera:

- Ipads är utmärkta verktyg.
- Mobiler kan vara ett bra alternativ.
- Systemkameror erbjuder bra filmmöjligheter.

Om dator och hårddiskar:

- Från kamera till redigering: Testa flödet från kamera till dator så att det är smidigt att ladda upp det filmade materialet på en hårddisk.
- Kopiera och spara: Se över hur ni kan kopiera till en säkerhetsdisk som sparas så att materialet är backat när ni jobbar med det.

Om redigering:

- Det finns appar som man kan klippa i, ofta har eleverna själva koll på sådana.
- Det finns också olika demoversioner av klippprogram som man kan ladda ner till dator.
- Provklipp också! Lägg en stund på att pröva själv så du kan hjälpa eleverna när det är deras tur.
- Låt också eleverna testa att redigera lite innan ni börjar filma på allvar.

Bra material att ha när man ska fota och filma:

- Manuspapper med tomma rutor att skriva och rita i
- Rislampor
- Ficklampor
- Frigolit
- Tyger
- Utklädningskläder
- Peruker, masker, smink
- Greenscreen eller grönt tyg

Avsnitt 1 Snyggt!

Om avsnittet

Det här avsnittet tar upp frågor om skönhetsideal och vad vi kan mena när vi tycker att en bild eller film är snygg eller cool. Vi får vara med på en filmworkshop där det skapas en dansvideo med hjälp av scenografi, ljussättning och medvetna val av bildutsnitt. Vi får också lära oss hur det kan gå till när man använder greenscreen för att duplicera personer i bild. De konsthistoriska bilderna i avsnittet kan användas till analys av olika skönhetsbegrepp och normkritik.

Lärandemål och centrala begrepp

Avsnittet tar upp tre saker som höjer kvaliteten på bilder och som även är centrala begrepp i bildanalys och bildskapande. I avsnittet tillämpas dessa i filmmediet, men begreppen är lika relevanta oavsett bildteknik, som i foto, måleri, teckning osv.

Ljussättning – att sätta ljus på enkelt sätt

Bildutsnitt – att filma med medvetet val av variation av täta bilder och vida bilder.

Bildvinklar – att filma med medvetet val av olika bildvinklar.

Att prata om före programmet

Väck intresse och engagemang genom att utgå från elevens erfarenheter. Brukar ni fota? Brukar ni filma? Vilka bilder brukar ni skapa? Vad vill ni ge för intryck med era bilder? Vad tycker ni är coolt och snyggt? Finns det bilder ni tycker är extra snygga och coola? Vem tänker ni er ska titta på era bilder och filmer? Vad vill ni att tittaren ska uppleva?

Arbetsförslag efter programmet

PRATA OM LURINGEN

Avsnittet börjar med en "luring" som förklaras i slutet. Samtala om vad ni tänkte när ni såg programmets inledning och om hur ni förstod förklaringen i slutet. Andra frågor att ta upp:

1. Hur kan bilder luras?
2. Har ni blivit lurade av en bild?
3. Har ni själva gjort en "bild-luring" någon gång? Vad?

GÖR EN FILM

1. Gå igenom momenten när man planerar en film: idé, manus, medverkande, miljö, ljus, kläder, stil och uttryck.
2. Ge eleverna i uppgift att arbeta i grupper och lösa moment för moment. Vad ska det handla om? Vad ska hända i filmen? Och hur ser det ut när det händer? Ska någon dansa? Öva i så fall på dansen och hitta känslan i det ni vill förmedla.
3. Gör en storyboard. Planera bilder med begrepp som *närbild*, *vida bilder*, *halvbilder*, *grodperspektiv*, *profil*, *en face*.
4. Utforma spelplatsen och ljussätt. Prata om vad som menas med "djup i bilden".
5. Låt eleverna turas om att filma de bilder de enats om i bildmanuset.
6. Låt eleverna klippa olika versioner av materialet med syfte att visa hur klippningen påverkar resultatet. Prata om resultatet och på vilket sätt det blev likt eller olik.

LURAS MED FOTO

Följande övning passar att göra i par. Varje par behöva en kamera.

1. Låt eleverna tänka ut en lurig bild att fota. Det ska se ut som att något som inte har hänt faktiskt har hänt. Tittaren ska bli lurad. Be eleverna att inte avslöja sin luring för klasskamraterna. Låt dem berätta endast för läraren om bilden, och hur och var den ska fotas. Platsen kan till exempel vara skolgården, korridoren eller biblioteket.
2. Låt eleverna fota på sin utvalda plats.
3. Visa bilden på storskärm för att alla i klassen ska kunna se den och se om luringen fungerade.

TRÄNA PÅ LJUSSÄTTNING

Man behöver inte dyra lampor för att skapa god ljussättning. Ficklampor, mobilens lampa eller rislampor från billiga butiker kan skapa lika mycket magi. Prova er fram och se vad som händer om man förändrar huvudljus, punktljus och ljuskällans placering. Man kan testa ljussättning på motiv som man ska rita eller måla av. Man kan också göra det när man ska fota eller filma.

Följande övning passar att göra i par.

1. Lägg ett föremål på ett bord och belys det från olika håll.

2. Prova också att belysa varandra på olika sätt.
3. Mörklägg rummet och låt en elev stå modell. Belys eleven på olika sätt och låt klassen teckna snabba skisser av hur ljuset förändras.
4. Prata om vad ni har lärt er och vad ni har upplevt. Hur påverkas skuggor och känsla beroende på var man har ljuset? Hur ser man till exempel ut när ljuset kommer underifrån?

UPPMÄRKSAMMA UTSNITT OCH VINKLAR

Följande övning passar att göra i grupper om fyra elever. Varje grupp behöver en kamera.

1. Tänk ut en bild där två i gruppen ska vara med. Övriga samarbetar för att fotografera bilden på olika sätt: närbild, halvbild, helbild och i olika vinklar.
2. Gör likadant igen, fast byt arbetsuppgifter.
3. Titta tillsammans i klassen på bilderna. Samtala också om olika sorters bilder.

Prata vidare om Andrés närbilder och vida bilder från avsnittet. Han tar även bilder på fötter vilket kanske inte är lika vanligt som en närbild på ett ansikte. Vilka närbilder kan man använda för att göra en berättelse i en film tydligare? Vad får man för tankar och känslor av de olika bilderna? Var det några av elevernas bilder som de var särskilt nöjda med?

Bilder i programmet att arbeta vidare med

Blå moskén *Takkupol*

Frida Kahlo *Självporträtt med apa*

Vincent van Gogh *Solrosor*

Hilma af Klint *Altarbild nr 1*

Venus från Willendorff

Hans Holbein d.y:s ateljé *Porträtt av Henrik VIII*

Frida Kahlo *Självporträtt med apa*

Andy Warhol *Marilyn Monroe*

Pierre-Auguste Renoir *Dans på La Galette*

FÖRSLAG PÅ BILDKÄLLOR

- [wikicommons](#)
- [smarthistory.org](#)

LITTERATUR OCH LÄNKAR

Bildanalys

Moa Matthis & Joanna Rubin Dranger *Maktkritisk visuell läskunnighet*.

Karin Becker *Perspectives for the study of visual culture*. Nordic Studies in Education, 4, vol 24.

John Berger *Ways of seeing*.

Bo Bergström *Effektiv visuell kommunikation*.

David Gedin "Bildligt bokstavligt, bokstavligt bildligt" i *De tecknade seriernas språk*.

Gillian Rose *Visual methodologies*.

Susan Sontag *On Photography*.

Jack Werner *Jag skiter i att det är fejk, det är förjävligt ändå*.

Om filmberättande: *Every frame a painting*. Se YouTube.

Didaktorn

Ulf Dalquist, forskningsansvarig på Statens Medieråd, berättar om barns vanor på nätet och om vad vuxna tror att barn tycker är läskigt att titta på jämfört med vad barnen själva säger sig tycka är obehagligt. Han analyserar också vad man missar om man fokuserar enbart på källkritik när det gäller bilder och filmer. Se UR Skola, *Didaktorn*, avsnitt 86 "Kritik av källkritik".

KONSTHISTORIA OCH KONSTVETENSKAP

Smart history

På denna webbsida hittar du massor av konstbilder och pedagogiska resurser.

Wikicommons

Många äldre konstbilder är fria att ladda ner från wikicommons som också anger info om bilderna.

Barnsyn och bildpedagogiskt arbete med barn

Rob Barnes *Lära barn skapa*.

Marie Bendroth Karlsson & Tarja Karlsson Häikiö *Bild, konst och medier för yngre barn: kulturella redskap och pedagogiska perspektiv*.

Anders Carlsson & Thomas Koppfeldt *Visuell retorik*.

Johan Frid *Intro - bild: skapa, kommunicera, förstå*.

Karin Furness *Formulera*.

Astrid Hasselrot *Pedagogen & penseldraget: idébok till lärare, konstnärer och kulturinstitutioner om det skapande samarbetets möjligheter*.

Tove Jonstoj *Hundra sätt att förundras*.

Tove Jonstoj och Åsa Tolgraven: *Hundra sätt att tänka - om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*

Bia Mankell *Bild och materialitet: om föreställningar, synsätt, material och uttryck i måleri, teckning och fotografi*.

Leif Strandberg *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fusklappar*.